

לודוויג ואן בטהובן (בון 26.3.1827 - וינה 17.12.1770)

לאליזה, בגאטלה מס' 25 בלה מינור

(האם היא הוקדשה לתלמידתו Theres Malfatti von Rohrenbach?)

ד"ר דוצ'י ליכטנשטיין

הבאגטלה היא יצירה מוזיקלית קלה, מעין זוטה, המוגדרת כמיניאטורה פסנתרנית ללא מבנה קבוע או מחייב. בטהובן פיתח את הבגטלות שלו לפי גיוון והנגדות במצבי הרוח והאווירה בין החטיבות השונות, כמו כן, שינויים טונאליים ודינמיים. למרות האופי והמבנה החופשי של הבגטלות, בטהובן עצב את זמ' מס' 25 לפי מבנה חטיבתי ברור.

לאליזה היא אחת מן היצירות המפורסמות ביותר של לודוויג ואן בטהובן והמעוררת עניין ותשומת לב לאמנות הנגינה בפסנתר בקרב קהלים שונים. היא הולחנה בשנת 1810 אך היא יצאה לאור 40 שנה לאחר מותו של המלחין. זהותה של האישה הנושאת את השם *אליזה*, לה הקדיש המלחין את היצירה, מעולם לא נחשפה.

הסולם לה מינור, והמשקל 3/8

הדינמיקה מאופקת ויציבה מלבד שני מקומות בהם ציין המלחין *pp* פיאניסימו [יחד עם זאת בטהובן מציין את הביטוי *con motto* כדי להדגיש את תנועת הדריכות בשעת הביצוע.

המרקם של הבאגטלה הומופוני-מנגינה וליווי במהלך כל היצירה

המהלכים הרמוניים ביד שמאל נעים בין הטוניקה לה מינור הרמוני ובין ספטאקורד על הדומיננטה מי מינור הרמוני, המודגש על ידי הצליל רה דיאז.

יסודות הסקוונצה והאוסטינטו הריתמי נוכחים במהלך כל היצירה.

טכניקות הארפז' והאלברטי בס המאפיינים את הסגנון הקלסי הוינאי מרבות להופיע

המבנה של היצירה לפי רונדו כולל את החטיבות הבאות:

סדר הרעיונות והאירועים

1. חטיבה ראשונה A החוזרת על עצמה, מציגה את הנושא הראשי (א) באופי מופנם ואף מלנכולי הבנוי מרצף של דיאלוגים בין שני תפקידי הידיים, המשלימים את הדו שיח בהרמוניה זורמת.

החטיבה כוללת את הרעיונות הבאים

1. נושא א החוזר על עצמו, בנוי משני משפטים סימטריים של שמונה תיבות, לפי הפותח והסוגר

הוא מורכב מן המוטיב המרכזי של הסקונדה הקטנה היורדת (מי-רה דיאז) אשר יחד עם הכיוונית מעניקה לאקדם מן ההיסוס והתהייה הצוברים אנרגיה עד לנחיתה על טוניקה לה .

המוטיב של הסקונדה הקטנה ("מוטיב "שואל" "תוהה" "מחפש") משמש גשר בין כל חלקיה דרך הטרמת צליל הדומיננטה מי המבשר את החזרה אל המוטיב המרכזי "השואל"

ממעקב אחר תפקידי הידיים ניתן להבחין שיד ימין פותחת במוטיב הסקונדה הקטנה היורדת וחוזרת על עצמה (לביסוס הדומיננטה מי מז'ור), בעוד שיד שמאל נעה בתנועות ארפז'ים בלה מינור

שתי הידיים משלימות את ההצלבות בין לה מינור ומי מז'ור והכיוונית היורדת של המוטיב ביד ימין מקבלת השלמה מיידית בתנועות ארפז'ים בעלייה

2. נושא ב נפתח בכיוונית עולה ומשלים את מרווח הסקסטה היורדת בסדרת סקוונצות עולות.

3. מעבר עם עצירה עיקשת על המוטיב "השואל" ה"תוהה"

4. חזרה על הנושא הראשון א

ii. **חטיבה שנייה B** מתפתחת בתנועה נמרצת וצפופה יותר בשל המקצבים המנוקדים וחלקי ה-32, האלברטי בס ופרוק האקורדים. התפקיד ההרמוני דרך פה מז'ור ודו מז'ור מודגש ביד שמאל וזה המלודי ביד ימין

מעבר על המוטיב "המחפש", "השואל", "התוהה" נמשך בעקשות יתר

. **רעיון ראשון א**, ללא חזרה

iii. **החטיבה השלישית C** נפתחת בלה מינור והיא דמויית אפיזודה רציטיבית. החטיבה מתאפיינת בתפקיד בס פדאל המזכיר תקיעת חצוצרה או שופר (על צליל לה). מעליו בולטות מכות של אקורדים שמתסיסים את האווירה ומעניקים את הגוון הכהה והאווירה המתוחה של קדנצה דרמטית; האקורדים המוקטנים על הדיסוננטים שלהם מעצימים אותה.

מעבר על הרחבת המנעד בארפג'ים שקטים ביד ימין וירידה כרומטית בהמשכם משלימות את ההיגד הקדנציאלי בזרימה ישירה אל החלק הראשון של היצירה ואל הטוניקה לה.

iv. **הופעה אחרונה של הנושא הראשי א**

הצעות לפעילויות/ עודדה הררי וד"ר שרית טאובר

הפעילויות מתבססות על ארבע נקודות אחיזה עיקריות:

1. **חזרה** מרובה על החלק הראשון כחלק ממבנה הרונדו.
2. **האקדם** (על אופניו השונים) של הנושא הראשון בחלק הראשון.
3. **השלד המלודי** של הנושא הראשון.
4. **החטיבה השלישית** המאופיינת בצליל פועם /"מכות" ובאקורדים.

א. התמקדות בחלק הראשון:

פעילות הכנה לסוגי האקדם (ראו בהמשך דוג' מס.1):

תבנית 1 (צבע אדום): לימוד המוטיב "התוהה"/המחפש" באמצעות דקלום ריתמי עם הטקסט "בו-או ו-נו-ביל את הצ-לי-לים".

. תבנית 2 (צבע כחול): עם טקסט "ז-נ-ע-ביר".

A photograph of a musical score for piano, showing two systems of music. The score is in 3/8 time and features a melody in the right hand and a bass line in the left hand. The first system is marked 'Poco moto' and 'pp'. Red arrows and blue arrows point to specific notes and phrases in the melody. Red annotations include a large arrow over the first measure and a smaller one over the second measure. Blue annotations include arrows over the third, fourth, and fifth measures. The score includes fingering numbers (1-5) and dynamic markings like 'pp'.

דוג' מס. 1 – שני סוגי אקדם

1. התנסות אישית בהעברת כדור דמיוני מיד ליד לפי התזמון של הטקסט, תוך דגש על הובלת הכדור בחלל והגעה בזמן לצליל היעד. חזרה על ההתנסות בזוגות.
2. זיהוי התבניות לפי אלתור המורה בשילוב מוטיבים ללא טקסט.

3 דיון בהכוננת המורה על ההבדל באורכן של התבניות.

4 האזנות חוזרות לחטיבה A: (1) זיהוי כלי הנגינה (2) זיהוי התבנית הראשונה של האקדום ע"י הרמת אצבע אחת (3) זיהוי התבנית השנייה ע"י הרמת שתי אצבעות (4) העברת כדור מיד ליד לפי סוגי האקדום (5) חלוקת תפקידים בזוגות (6) העברת כדור אחד במעגל (כל אחד מעביר בתורו את הכדור לפי סוגי האקדום). (7) תיאור סוגי האקדום וכיווניות הסקוונצות בעלייה או בירידה

ב. האזנה לכל היצירה

האזנה לכל היצירה ותגובה לחטיבה A בלבד ולכיווני הסקוונצות שבו

ג. התמקדות בחלק C

1. -דיון על מאפייניו: צליל "פועם"; אקורדים/"מכות"; מנעד נמוך.
2. -הצעות התלמידים לתנועות במקום ובמרחב לצליל הפועם.
3. -תגובה בתנועה למקצב האקורדים בתנועה (הנפת ידיים בהתאם, או כל רעיון אחר)
4. חלקות תפקידים: מחצית הכיתה מגיבה לצליל הפועם והשאר - לאקורדים. באופן דומה חלוקת תפקידים בזוגות.
5. התמודדות עם אתגר מורכב: הרגליים מביעות את הצליל הפועם והידיים את מקצב של האקורדים ("מכות").

ד. הצעה לכריאוגרפיה של כל היצירה:

חלק ראשון:

לכתות הנמוכות:

- האזנה במעגל, והעברה של כדור אחד לפי הקדמות.
- האזנה במעגל ותגובה לפי העברת כדור אישי או עבודה בזוגות.

חלק שני:

לכיתות הגבוהות – מסתובבים עם הגב למעגל לאורך החלק, ועם שובו של החלק הראשון מסתובבים בחזרה עם פנים למעגל ומעבירים את הכדור.

חלק שלישי:

התלמידים יציעו דרך להביע בתנועה בכל המרחב את הצליל והפועם ואת האקורדים. בקטע המעבר - חזרה לצורת מעגל וציפייה לחלק החוזר.

ה. סולפז':

-לימוד שלוש התבניות המלודיות מתוך השלד המלודי של חלק הראשון:

לה-סי-דו; לה-סי-לה; מי-רה-דו- סי.

(ראו סימונים בהמשך, דוג' מס. 2).

1. -לימוד התבניות באמצעות "היד המזמרת", תנועות גוף לכל צליל, חישובים במרחב וכו'.
2. זיהוי התבנית: (א) התלמידים מאזינים לנגינת המורה ומגיבים בהתאם לתבנית (ב)חלוקת הכיתה לשלוש קבוצות, כל קבוצה מגיבה לתבנית שלה (ג) כמו ב', אך הפעם שלושה סולנים המגיבים, כל אחד לתבנית שלו. (ד') זיהוי ונגינה במטלפונים.
3. האזנה לחלק הראשון וזיהוי התבניות.
4. - זיהוי וסימון התבניות בתווים.

The image shows a page of musical notation for a piano piece. It consists of three systems of staves. The first system is marked "Poco moto" and "pp". The second system has a first ending bracket. The third system is marked "mf" and "p" and ends with "dim.". Various notes and chords are circled, boxed, and marked with triangles and numbers for pedagogical purposes.